

Euroopa eriarstide kongress: kvaliteeti tervishoius ei saa kiirkursusega

Neeme Tõnisson, Johanna Rõigas – Eesti Arstide Liit

Mida tähendab olla arst Euroopas aastal 2026? Kuidas tagada kvaliteetne arstiabi olukorras, kus rahvastik vananeb, tervishoiutöötajaid jääb vähemaks ning nõudlus tervishoiuteenuste järele suureneb? Kas arstiks saamiseks või eriarsti väljaõppeks on võimalik leida kiiremaid lahendusi? Nende ja paljude teiste küsimuste üle arutleti mai lõpus Belgias Leuvenis toimunud Euroopa eriarstide ühenduse UEMS (*Union Européenne des Médecins Spécialistes; European Union of Medical Specialists*) I kongressil.

UEMS on Euroopa suurim eriarste ühendav organisatsioon, kuhu kuuluvad 42 riigi arstide organisatsioonid ning mille töös osalevad 44 erialasektsiooni, 20 multidistsiplinaarset ühiskomiteed ja 11 temaatilist töörühma. Organisatsioon on aastakümneid olnud Euroopa arstihariduse, kutsepädevuse ja erialase kvaliteedi üks olulisemaid eestkõnelejaid.

Eesti Arstide Liitu esindasid kongressil Johanna Rõigas ja Neeme Tõnisson. Leuvenis toimunud üle 500 osalejaga kongress oli mitmes mõttes ajalooline. Esmakordselt koondati UEMS-i tavapäraseid töökoosolekud, sektsioonide kohtumised ja haridusteemalised arutelud ühiseks rahvusvaheliseks kongressiks. Nelja päeva jooksul toimus ligi 70 sessiooni ja esines üle 250 eksperdi kogu Euroopast. Kuigi ettekannete teemad ulatusid residentuuriõppest tervishoiupoliitika ja arstide vaimse terviseni, jäi kogu kongressi läbivaks sõnumiks üks mõte: kvaliteetse arstiabi lahutamatuks eelduseks on kvaliteetne arstiõpe.

ARSTIKS EI SAA KIIRKURSUSEGA

Üks enam kõneainet pakkunud teema oli Ühendkuningriigis viimastel aastatel teravalt esile kerkinud vaidlus kliiniliste assistentide ehk *physician associate*-ide rolli üle tervishoiusüsteemis. Euroopa arstid tunnevad muret, et tööjõupuuduse

leevendamiseks otsitakse lahendusi, mis võivad hägustada erinevate tervishoiukutsete rolle ja vastutust. Leuvenis kõlas korduvalt seisukoht, et arstikutse rajaneb põhjalikul (ja kompetentsi tekkeks vajalikul aastatepikkusel) väljaõppel ning sellele ei ole olemas lühiversioone. Arstiõpe kestab Euroopas koos residentuuriga sageli üle kümne aasta. Selle aja jooksul omandatakse peale teadmiste ka kliiniline otsustuskogemus ja vastutustunne, mida ei ole võimalik saavutada lühema väljaõppega. Kongressi aruteludes rõhutati, et tervishoiumeeskond vajab erinevaid spetsialiste, kuid efektiivne meeskonnatöö ja patsiendihutuse tagamine eeldavad selget arusaama arsti rollist ja pädevusnõuetest. See sõnum kõlab aktuaalselt ka Eestis, kus tervishoiutöötajate puudus sunnib otsima uusi töökorralduslikke lahendusi. Euroopa kogemus näitab, et kvaliteedist loobumine ei ole lahendus.

PÄDEVUSNÕUETE UUENDAMINE ERIARSTIÕPPES

UEMS on viimastel aastatel pööranud suurt tähelepanu eriarstide väljaõppe ajakohastamisele. UEMS-i koostatud Euroopa erialakoolituse standardid (*European Training Requirements, ETR*) kirjeldavad, millised teadmised, oskused, pädevused ja koolitus-tingimused peavad olema tagatud eriarsti väljaõppes. Samal ajal liigutakse üha enam kompetentsipõhise õppemudeli poole, kus oluline ei ole üksnes koolituse kestus, vaid see, millise pädevuse arst tegelikult omandab. Selleks kasutatakse nn usaldatavate professionaalsete tegevuste (*entrustable professional activities, EPA*) raamistikku. Lihtsustatult tähendab see, et resident peab tõendama oma võimet iseseisvalt täita konkreetseid kliinilisi ülesandeid, mitte üksnes läbima ettenähtud õppeaja.

Arsti professionaalne areng ei lõpe eriala omandamisega. Kompetentsi säilitamiseks

Eesti delegatsioon koos UEMS-i presidendi professor Vassilios Papaloisiga.

ja ajakohastamiseks tuleb panustada pidevasse professionaalsesse arengusse (*continuing professional development*, CPD) ning täiendõppesse (*continuing medical education*, CME), mille kvaliteedi hindamisel ja põhimõtete kujundamisel on UEMSil oluline roll. UEMS-i eestvedamisel on koostatud või uuendatud enam kui 70 arstliku eriala ja lisaeriala Euroopa koolitusnõuded, mida mõnedes riikides käsitletakse pigem soovituslikuna, teistes aga püütakse rakendada täies mahus. Kongressil arutati residentide hindamist, juhendajate koolitamist ning Euroopa erialaeksamite rolli, mis aitavad toetada võrreldavat väljaõppe kvaliteeti kogu Euroopas. Olulise tähelepanekuna rõhutati, et residentuuri kvaliteet sõltub sama palju juhendajast kui residentidest. Seetõttu tuleb investeerida ka nende arstide arengusse, kes uusi põlvkondi õpetavad.

PEREARSTITEADUS VÄÄRIB VÕRDSET TUNNUSTAMIST

Tervitame UEMO (*European Union of General Practitioners*) algatatud arutelu perearstiteaduse staatusest Euroopa Liidus. Paradoksaalsel kombel ei ole perearstiteadus jätkuvalt Euroopa kutsekvalifikatsioonide direktiivis teiste arstlike erialadega samas kategoorias, kuigi enamikus riikides on tegemist täisväärtusliku erialaga, mille omandamine nõuab mitmeaastase residentuuri läbimist. UEMS-i liikmena toetame ka Eesti Arstide Liidus seisukohta, et perearstiteadus peab olema Euroopa tasandil tunnustatud samaväärselt teiste arstlike

erialadega. Selline muudatus oleks oluline nii eriala prestiiži, tööjõu vaba liikumise kui ka esmatasandi tervishoiu tugevdamise seisukohalt.

ARSTI ÕIGUSTE KAITSE ON PATSIENTIDE HUVIDES

Kongressil tutvustati FEMS-i (*European Federation of Salaried Doctors*) ja UEMS-i koostöös valmivat arsti põhiõiguste deklaratsiooni (*Declaration of Doctors' Fundamental Rights*), mille eesmärk on sõnastada arstide põhiõigused ning rõhutada, et kvaliteetse tervishoiu eelduseks on arstide professionaalne autonoomia, turvalised töötingimused, piisav puhkeaeg ja kaasamine tervishoiusüsteemi puudutavatesse otsustesse. Samuti käsitletakse tervishoiutöötajate vastu suunatud vägivalda ja ahistamise ennetamist. Esmapilgul võib tunduda, et arstide õigused puudutavad ainult arste. Tegelikult on küsimus palju laiem – üleväsinud, läbipõlenud või erialaotsuseid puudutava pideva poliitilise surve all töötav arst ei saa pakkuda parimat võimalikku ravi.

Deklaratsioon on vastus üha süvenevale tervishoiutöötajate puudusele ja arstikutse atraktiivsuse vähenemisele Euroopas. Sessioonis „*Medicine as an Arduous Profession*“ käsitleti arstikutse järjest kasvavaid vaimseid ja emotsionaalseid väljakutseid. Üha suuremate probleemidena toodi esile läbipõlemist, raskusi töö- ja eraelu tasakaalu hoidmisel ning noorte arstide vähenevat valmisolekut võtta endale täiendavaid juhtimis- ja vastutusrolle.

TEHISINTELLEKT, TERVISEANDMED JA KÜBERTURVALISUS

Arutati tehisintellekti kasutamist kliiniliste otsuste toetamisel, diagnostikas ja dokumentatsiooni koostamisel ning selle mõju arstiõppele. Nii suuritel (LLM, *large language model*) kui ka väikestel keelemudelitel (SLM, *small language model*) on e-tervise lahendustes oma tugevad ja nõrgad kohad. SLMi plussiks on võimalus kasutada neid haigla enda serverites, mis vähendab andmekaitseriske, ning tulevikus nähakse neid pigem teineteist täiendavate kui konkureerivate lahendustena. Ühiseks seisukohaks jäi, et tehisintellekt võib aidata vähendada arstide halduskoormust ja parandada ravi kvaliteeti, kuid vastutus ravialaste otsuste eest peab ka edaspidi jääma arstile.

Olulisel kohal oli ka Euroopa terviseandmeruumi (*European Health Data Space*, EHDS) areng. Kvaliteetsed ja turvaliselt kasutatavad terviseandmed on üha olulisemad nii patsiendiravis, teadustöös kui ka personaalmeditsiini rakendamisel.

Suurt tähelepanu pöörati küberturvalisusele. Tervishoiuasutused on muutunud üha sagedamini küberrünnakute sihtmärgiks. Küsima ei pea mitte „kas”, vaid „millal”, mistõttu valmisolek peab olema pidevalt tagatud. Rõhutati, et küberturvalisus ei ole üksnes IT-spetsialistide teema, vaid kõigi töötajate ühine vastutus ja patsiendihutuse lahutamatu osa. Digitaalsete lahenduste kasutuselevõtt peab käima käsikäes andmekaitse, töökindluse ja arstide digipädevuse arendamisega.

TSENTRALISEERIMINE VS. HAIGLATE AUTONOOMIA

Belgia kolleegide ettekanded illustreerisid hästi Euroopa tervishoiusüsteemide ees seisvat väljakutset: kuidas ühendada suuremate haiglavõrgustike ja tsentraliseeritud tugiteenuste efektiivsust haiglate autonoomiaga. Üha enam funktsioone koondatakse võrgustike tasandile, kuid samal ajal peetakse oluliseks säilitada kliiniliste meeskondade ja haiglate võimalus korraldada ravi vastavalt kohalikele vajadustele. Tasakaalu otsimine nende kahe lähenemise vahel on aktuaalne teema kõigis Euroopa riikides, sealhulgas Eestis.

UKRAINA ÕPPETUNNID

Nagu paljudel Euroopa meditsiinifoorumitel viimastel aastatel, oli ka Leuvenis olulisel kohal Ukrainas toimuv. Ukraina kolleegid andsid ülevaate sõja mõjust arstide igapäevatööle ja tervishoiusüsteemi toimimisele. Hoolimata ülimalt keerulistest igapäevatöö tingimustest jätkub nii patsientide ravi kui ka arstide väljaõpe. Toimekindluse tagamisel on olnud väga oluline roll e-tervise lahenduste kiirel kasutuselevõtul ja pideval uuendamisel. Euroopa meditsiiniorganisatsioonid on püüdnud luua Ukraina kolleegidega senisest veel tihedama sideme ning pakkuda nii praktilist kui ka professionaalset tuge. Kongressil kinnitati, et Ukraina toetamine on ja jääb UEMS-i prioriteediks.

UEMS-i AJAKIRI

Kongressil tutvustati UEMS-i uut ajakirja *European Medical Specialist Review*, mille kaudu saab jälgida Euroopa tervishoiu, eriarstihariduse ja tervishoiupoliitika arengut. Ajakirja esimene number ilmus UEMS-i kongressi eel.

EUROOPA PROBLEEMID ON KA EESTI PROBLEEMID

Leuveni kongressil kõlanud arutelud kinnitasid, et Eesti tervishoiu väljakutsed ei ole ainulaadsed. Vananev rahvastik, suurenev ravivajadus, tööjõupuudus, kriisivalmisolek ning surve tervishoiu rahastamisele – Euroopa arstikond seisab silmitsi sarnaste väljakutsetega. Arstide töökoormus on jõudnud tasemele, kus põhiküsimuseks on kerkinud tervishoiusüsteemide jätkusuutlikkus. Me kõik soovime kvaliteetset arstiabi, ent kvaliteedi tagamiseks tuleb hoolitseda nende inimeste eest, kes tervishoiu töötavad. Kõlama jäi lihtne, kuid oluline sõnum: enne teiste aitamist tuleb panna hapnikumask iseendale. Tervishoiutöötajate heaolu ei ole üksnes isiklik küsimus, vaid kogu tervishoiusüsteemi toimimise eeltingimus. Kvaliteetne tervishoid algab arstiõppe, erialaõppe ja täienduskoolituste kvaliteedist. Heaks arstiks saamiseks ei ole olemas kiirteed.

VEEBIVIITED

- UEMS-i koduleht <https://www.uems.eu/>
- UEMS-i kongress <https://www.uemscongress.eu/>
- Ajakiri *European Medical Specialist Review* <https://www.europeanmedicalspecialistreview.eu/>